

Nota

Bespreking van arrest nr. 77/2018 van 21 juni 2018 van het Grondwettelijk Hof

Op 6 juli 2017 verscheen in het Belgisch Staatsblad de wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand. De wet kwam er naar aanleiding van de plannen van minister Geens om de juridische bijstand te hervormen.

Tegen de wet werden twee verzoekschriften tot vernietiging ingesteld bij het Grondwettelijk Hof, ingeschreven ter griffie respectievelijk op 17 en 18 januari 2017. Die zaken, ingeschreven onder de nummers 6596 en 6598 van de rol van het Hof, werden samengevoegd.

1. Oorzaak van de problematiek: de hervorming van de juridische bijstand

Het kabinet van de FOD Justitie heeft een hervorming van de juridische bijstand ingevoerd. De hervorming vertaalt zich in verschillende wetgeving:

- de wet van 6 juli 2016 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand;
- het koninklijk besluit van 21 juni 2016 tot wijziging van het koninklijk besluit van 20 december 1999 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de vergoeding die aan advocaten wordt toegekend in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand en inzake de subsidie voor de kosten verbonden aan de organisatie van de bureaus voor juridische bijstand;
- het koninklijk besluit van 3 augustus 2016 tot wijziging van het koninklijk besluit van 18 december 2003 tot vaststelling van de voorwaarden van de volledige of gedeeltelijke kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand;
- het ministerieel besluit van 19 juli 2016 tot vaststelling van de nomenclatuur van de punten voor prestaties verricht door advocaten belast met gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand

Tegen elk van deze wetgeving werd één of meerdere verzoekschriften tot vernietiging ingesteld respectievelijk bij het Grondwettelijk Hof en de Raad van Staten.

Het Grondwettelijk Hof velde een arrest (77/2018) waarin het zich uitspreekt over twee samengevoegde verzoekschriften tot vernietiging ingesteld tegen de voornoemde wet van 6 juli 2016.

2. Bespreking arrest 77/2018¹

In totaal worden 13 middelen aangehaald die het Hof als volgt groepeert:

1. de middelen betreffende het begrip “bestaansmiddelen”;
2. de middelen betreffende de door de rechtzoekende te betalen (forfaitaire) bijdragen;
3. de middelen betreffende de rol van de Ordes van advocaten in de organisatie van de juridische bijstand;
  - a. Wat het bijhouden van de lijst van de vrijwillige advocaten betreft;
  - b. Wat de controle van de prestaties door de Ordes van advocaten betreft;
4. de middelen betreffende het recht op de vergoeding van de advocaten;
5. het middel betreffende het “monopolie” van de Belgische Ordes van advocaten inzake de prestaties van juridische tweedelijnsbijstand;
6. het middel betreffende het recht op rechtsbijstand van de vreemdelingen die niet gemachtigd zijn tot het verblijf;
7. de middelen betreffende de inwerkingtreding van de bestreden wet.

Van de 13 ingeroepen middelen werden er 2 gegrond verklaard.

1. De door de rechtzoekende te betalen (forfaitaire) bijdragen

Het Hof volgde de redenering van de verzoekende partijen dat de invoering van het remgeld in artikel 7 van de wet (artikel 508/17 Ger.W.) een schending uitmaakt van het *standstill*-principe zoals gewaarborgd door art. 23 Gw.

Dit “remgeld” houdt volgens het Hof een aanzienlijke vermindering in van de bescherming van het recht op juridische bijstand die niet verantwoord wordt door een reden van algemeen belang. Het Hof vernietigde aldus de betreffende bepalingen die het remgeld bij aanstelling en per aanleg per procedure voorzien.

Anderzijds handhaaft het Hof de gevolgen voor de reeds geïnde remgelden in de dossiers waarin uiterlijk op 31 augustus 2018 verslag wordt overgemaakt aan het BJB.

Voor dossiers waar remgeld is ontvangen en die niet kunnen worden afgesloten op uiterlijk 31 augustus 2018, zullen de ontvangen remgelden moeten terugbetaald worden aan de rechtzoekende.

2. Vergoeding van de advocaten: niet-betaalde bijdragen niet steeds in mindering brengen

Art. 508/17 §3 Ger.W. stelt:

“De advocaat treedt slechts op vanaf het ogenblik van ontvangst van de in de paragrafen 1 en 2 bedoelde bijdragen, tenzij in geval van vrijstelling van bijdragebetaling voorzien in de paragrafen 4 of 5, of tenzij ingeval de advocaat afziet van de inning van de bijdragebetaling of een betalingstermijn toestaat.”

Verzoekende partijen klagen aan dat het risico van wanbetaling van de bijdragen voor rekening van de advocaat is. Meer bepaald halen de verzoekers het voorbeeld aan van de situatie waar de advocaat de cliënt afbetalingstermijnen toestaat die niet worden gerespecteerd. Zij menen dat ook in dat geval de betreffende wetsbepaling het risico bij de advocaat legt. Aldus, worden niet alleen de rechten

---

¹ <http://www.const-court.be/public/n/2018/2018-077n.pdf>

van de advocaat geschonden (recht op een correcte en rechtvaardige vergoeding), maar ook wordt het recht op juridische bijstand voor de rechtzoekende geschonden die zich geconfronteerd ziet met de voorzichtige advocaat die weigert op te treden in afwachting van betaling van de opgelegde bedragen.

Met de vernietiging van de betreffende bepalingen van de forfaitaire bijdragen, onderzoekt het Hof de middelen enkel wat de provisie gedeeltelijke kosteloosheid betreft.

Het Hof stelt dat de redenering van verzoekers verkeerd is en steunt zich hiervoor op de toepassing van artikel 508/19 §2, lid 2, Ger.W. dat stelt:

“Het bureau voor juridische bijstand kent voor die prestaties aan de advocaten punten toe en doet hierover verslag aan de stafhouder. Het bureau voor juridische bijstand kent geen punten toe of vermindert de punten, in voorkomend geval, voor de prestaties waarvoor geldsommen werden geïnd op grond van de artikelen 508/17, § 1, tweede en derde lid, en § 2, 508/19, § 1, en 508/19ter of voor de prestaties voor dewelke de advocaat afziet van de inning van geldsommen op grond van artikel 508/17, § 3.”

Uit de lezing van artikel 508/19 §2, tweede lid, Ger.W. concludeert het hof dat het BJB enkel de geïnde bedragen in mindering kan brengen: “...voor de prestaties **waarvoor geldsommen werden geïnd**”.

Het Hof onderscheidt dan ook de situatie waar de advocaat afziet van de inning van het bedrag - in welk geval de advocaat dat bedrag niet ten laste van de Staat kan recupereren -; en de situatie waar de advocaat niet afziet van de inning van het bedrag. In het laatste geval kan het BJB het niet in rekening brengen op de vergoeding van de advocaat (overweging B31.1 van het arrest). In het laatste geval maakt het Hof geen onderscheid tussen het al dan niet toestaan van betalingstermijnen door de advocaat.

Het Hof besluit aldus dat verzoekers er een verkeerde interpretatie op nahouden en het (onderdeel van het) middel niet gegrond is.

De redenering van het Hof heeft wel een impact op de huidige werkwijze nu het aanrekenen van de bedragen verschuldigd door de rechtzoekende op de vergoeding van de advocaat geen nieuw gegeven is. De provisie gedeeltelijke kosteloosheid wordt nagenoeg steeds in rekening gebracht op de toegekende punten aan de advocaat. Het “remgeld” volgde sinds de invoering ervan hetzelfde stramien.

3. Beroepsgeheim - meedelen informatie omtrent bestaansmiddelen

Een steeds terugkerende discussie tussen advocaten en BJB's, die met de uitbreiding van 'inkomsten' naar 'bestaansmiddelen' alleen nog meer speelt, is het meedelen van informatie omtrent de bestaansmiddelen van de rechtzoekende aan het BJB, bij aanvraag dan wel lopende het dossier.

De problematiek wordt ook aangehaald door de verzoekers die naast een schending van het recht op eerbiediging van het privéleven (niet gegrond aldus het Hof), ook een belangenconflict voorhouden in hoofde van de advocaat in zoverre de advocaat gevraagd wordt om het BJB informatie te bezorgen omtrent de bestaansmiddelen van de aanvrager/begunstigde, alsook een onevenredige afwijking van het beginsel van het beroepsgeheim van de advocaat inhoudt.

Het Hof oordeelt in haar overweging B.12.4. dat: “...alle gegevens die aan de advocaat worden toevertrouwd met betrekking tot de bestaansmiddelen van de aanvrager, gedekt [zijn] door het beroepsgeheim dat hem, alsook de leden van het bureau voor juridische bijstand die de dossiers moeten behandelen, met toepassing van artikel 458 van het Strafwetboek, bindt, zodat de bestreden bepalingen geen afbreuk doen aan het beroepsgeheim van de advocaat.”

4. Vergoeding van advocaten: verschil behandeling door BJB in berekening van vergoeding

Het Hof heeft de aangehaalde problematiek onjuist begrepen. Zie hierna eerst de lezing van de betreffende wetsartikelen, en vervolgens, de grief van de verzoekers en het antwoord van het Hof.

Artikel 508/19 §2, lid 2, Ger.W. stelt:

“Het bureau voor juridische bijstand kent voor die prestaties aan de advocaten punten toe en doet hierover verslag aan de stafhouder. Het bureau voor juridische bijstand kent geen punten toe of vermindert de punten, in voorkomend geval, voor de prestaties waarvoor geldsommen werden geïnd op grond van de artikelen 508/17, § 1, tweede en derde lid, en § 2, 508/19, § 1, **en 508/19ter** of voor de prestaties voor dewelke de advocaat afziet van de inning van geldsommen op grond van artikel 508/17, § 3.”

Artikel 508/19ter Ger.W. stelt:

“§ 1. De advocaat die vaststelt dat zijn optreden de begunstigde in staat heeft gesteld om geldsommen te ontvangen, waardoor hij een vergoeding kan betalen, stelt de begunstigde en het Bureau voor Juridische Bijstand daarvan in kennis.

De geldsommen die in aanmerking kunnen worden genomen zijn deze die, mochten zij bestaan hebben op de dag van de aanvraag, de begunstigde niet hadden toegestaan te voldoen aan de voorwaarden om te genieten van juridische tweedelijnsbijstand.

Het Bureau voor Juridische Bijstand houdt rekening met de verrichte prestaties en stelt het bedrag vast van de vergoeding die de advocaat inhoudt van of oplegt aan de begunstigde.

§ 2. De in paragraaf 1 bedoelde vergoeding kan niet tot gevolg hebben dat :

1° een bedrag wordt ingehouden of opgelegd dat hoger is dan 150 % van de vergoeding die de advocaat zou hebben ontvangen in toepassing van artikel 508/19, § 2, tweede lid;

2° een bedrag wordt ingehouden of geheven op het totaal van de door de begunstigde of voor zijn rekening ontvangen geldsommen waardoor het saldo lager is dan 250 euro;

3° een bedrag wordt ingehouden of geheven dat hoger is dan 50 % van het totaal van de ontvangen geldsommen.

Het Bureau voor Juridische Bijstand kan, in uitzonderlijke gevallen, bij een met redenen omklede beslissing beslissen dat de in het eerste lid, 1°, bedoelde maximale percentages niet toepasselijk zijn.

De berekening van de voor juridische bijstand toegekende vergoeding gebeurt op basis van de meest recente gekende waarde van het punt.

In het geval dat de dankzij het optreden van de advocaat geïnde bedragen maandelijks sommen zijn, worden de in te houden of te heffen bedragen bedoeld in het eerste lid, 2° en 3°, berekend op basis van de sommen die de inkomensdrempels vastgesteld krachtens artikel 508/13 overschrijden.

§ 3. Wanneer de advocaat vergoedingen heeft ontvangen in toepassing van artikel 508/17, § 1, tweede en derde lid, en § 2, of een rechtsplegingsvergoeding in toepassing van artikel 508/19, § 1, trekt het Bureau voor Juridische Bijstand die bedragen af van de geldsommen die de advocaat mag inhouden van of opleggen aan de begunstigde.

§ 4. Het Bureau voor Juridische Bijstand deelt zijn beslissing mee aan de begunstigde en aan de advocaat volgens de vormen voorgeschreven bij artikel 508/15. De beslissing is vatbaar voor beroep overeenkomstig artikel 508/16.

§ 5. Wanneer de advocaat in de onmogelijkheid verkeert om de geldsommen bestemd voor de begunstigde in te houden, of zijn vergoeding onbetaald blijft ondanks twee opeenvolgende aanmaningen, brengt hij het Bureau voor Juridische Bijstand daarvan op de hoogte ten vroegste twee maanden na de mededeling bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, en vraagt hij om de betaling van de vergoeding berekend op basis van de punten bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid.

Wanneer de advocaat slechts een gedeelte van de vergoeding die hem verschuldigd is kan inhouden of opleggen of een gedeelte van zijn vergoeding onbetaald blijft, brengt hij het Bureau voor Juridische Bijstand hiervan op de hoogte binnen dezelfde termijn en onder dezelfde voorwaarden als in het eerste lid en verzoekt hij de betaling van het saldo van de vergoeding berekend op basis van de punten bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid.

Voor de prestaties waarvoor een voor de juridische bijstand toegekende vergoeding werd ingehouden of opgelegd, overeenkomstig paragraaf 1, tweede lid, worden geen punten toegekend overeenkomstig artikel 508/19, § 2, tweede lid.

§ 6. Het Bureau voor Juridische Bijstand doet verslag aan de stafhouder van de bedragen waarvoor het toestemming tot inhouding of oplegging heeft gegeven evenals van de opgelegde bedragen die onbetaald zijn gebleven.

De stafhouder deelt die bedragen mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden, die op hun beurt eenmaal per jaar het totaal van die bedragen van alle balies meedelen aan de minister van Justitie op hetzelfde moment dat zij het totaal van de punten meedelen in toepassing van artikel 508/19, § 2, derde lid.”

Waarover gaat het?

Indien de tussenkomst van de advocaat de begunstigde heeft toegelaten om sommen te ontvangen – die, indien zij hadden bestaan op het ogenblik van de aanvraag, de begunstigde zouden hebben uitgesloten van de juridische tweedelijnsbijstand – brengt de advocaat het Bureau voor Juridische Bijstand en de begunstigde hiervan op de hoogte.

Het BJB bepaalt, rekening houdende met de geleverde prestaties, de vergoeding die de advocaat kan heffen of inhouden. De wet voorziet een aantal te respecteren criteria.

In de veronderstelling van een vergoeding bij geldsommen, wordt geen enkel punt toegekend en komt aan de advocaat enkel de door het Bureau vastgelegde vergoeding toe. Alle forfaitaire bedragen (van de aanstelling, van het geding en in de veronderstelling van een gedeeltelijk kosteloze bijstand) worden afgetrokken van de opgelegde of ingehouden vergoeding.

Om de bedragen voor de juridische tweedelijnsbijstand in het kader van een vergoeding bij geldsommen vast te leggen, wordt rekening gehouden met de meest recente gekende waarde van het punt.

Grief verzoekers

Verzoekende partijen klagen een verschil in behandeling aan onder de advocaten:

- de BJB-module voorziet in de berekening. De vermindering van punten gebeurt vooraleer de waarde van het punt bekend is.
- al naargelang de waarde van het punt die door het BJB wordt gekozen om de berekening uit te voeren, kan de vergoeding die wordt toegekend aan de advocaten variëren voor dezelfde prestaties ten behoeve van cliënten die zich in dezelfde situatie bevinden.

Verzoekers verwijten de wetgever niet in een overgangsregeling te hebben voorzien nu in het eerste jaar volgend op de hervorming 'de meest recente waarde' van een punt, de waarde van een punt is van de 'oude' nomenclatuur. Met de hervorming kwam immers ook een nieuwe nomenclatuur die niet te vergelijken is met de 'oude' nomenclatuur.

Redenering Hof

Het Hof behandelt echter enkel artikel 508/19 §2, lid 2, Ger.W. en stelt dat de bestreden bepaling evenwel zo gelezen moet worden dat de BJB's verplicht zijn de vergoedingen die de advocaten hebben geïnd (voor de in het kader van de juridische bijstand verrichten prestaties) moeten verminderen worden met de exacte bijdragen die de cliënten hebben betaald en met het exact bedrag van de door de advocaat verkregen rechtsplegingsvergoeding.

Het Hof oordeelt dat voor zover artikel 508/19 §2, lid 2, Ger.W. zo wordt geïnterpreteerd, (het tweede onderdeel van) de middelen niet gegrond zijn.

De grief van de verzoekers is aldus niet volledig onderzocht.

Het is inderdaad zo dat elk BJB soeverein de berekening maakt. Weliswaar werden er afspraken gemaakt op Vlaamse niveau en ook met de OBFV wat het eerste overgangsjaar betreft nu de wetgever zelf niet in een overgangsregeling voorziet. Het is niet geweten of elk BJB de berekening op dezelfde wijze uitvoert.

